

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Львівський медичний інститут
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 11

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Львівський медичний інститут
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

National Pedagogical Dragomanov University
Faculty of Engineering and Education
Department of Theory and Methods of Technological Education, Drawing and Computer Graphics
Subdivision “Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education”
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
“Berezhany Agrotechnical Institute”
Lviv medical institute
International university of applied sciences in Lomza

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Випуск 11

**MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF EDUCATION
AND SCIENCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES**
COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
Issue 11

Київ – Львів – Бережани – Ломза
2022

Kyiv– Lviv – Berezhany – Łomża
2022

УДК: 37. 01 : 001

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи:
зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани –
Ломза, 2022. Вип. 11. 221 с.

Головний редактор:

Колісник-Гуменюк Ю.І., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Редакційна колегія:

Кільдеров Д.Е., доктор педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Голіяд І.С., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Руденко Л.А., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Жибак М.М., доктор економічних наук, професор (м. Бережани, Україна)

Олійник П.В., доктор фармацевтичних наук, професор (м. Львів, Україна)

Шарлович З., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Ломза, Польща)

Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Чаплик В.В., кандидат медичних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гурська І.С., кандидат економічних наук, доцент (м. Бережани, Україна)

Технічна верстка:

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Переклад англійською мовою:

Гуменюк В.В., Дубовик О.В. (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники закладів вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022

© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2022

© Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022

© ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», 2022

© ТзОВ «Львівський медичний інститут», 2022

© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, 2022

© Автори статей, 2022

ЗМІСТ *** CONTENTS

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGIC SCIENCES		
<i>Литвин Андрій</i> <i>Руденко Лариса</i> <i>Lytvyn Andriy</i> <i>Rudenko Larysa</i>	Проблема неперервної підготовки фахівців в умовах інформатизації освіти The problem of specialists' continuous training under the conditions of education informatization	7
<i>Колісник-Гуменюк Юлія</i> <i>Kolisnyk-Humenyuk Yuliya</i>	Методика формування професійно-етичної культури Methods of forming a professional and ethical culture	14
<i>Ноліад Ірина</i> <i>Тропіна Марія</i> <i>Голяд Ірина</i> <i>Тропіна Марія</i>	Using digital services and tools in the process of scientific research Використання цифрових сервісів та засобів у процесі наукового пошуку	19
<i>Соловійов Валерій</i> <i>Solovyov Valerii</i>	Моделювання педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання Simulation of pedagogical training of future teachers of physical education	24
<i>Ігнатенко Наталія</i> <i>Ignatenko Natalia</i>	Проблемне навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках історії Problem learning as a means of activating cognitive activity of students in history lessons	29
<i>Кудрик Ліліана</i> <i>Kudryk Liliana</i>	Коучингова техніка «колесо балансу» у вихованні патріотизму і формуванні національної самосвідомості учнів і педагогів Coaching technique "balance wheel" in education of patriotism and formation of national consciousness of students and teachers	33
<i>Дацько Юлія</i> <i>Datsko Yuliya</i>	Мотивування учнів підліткового віку до вивчення англійської мови Motivating teenagers for learning English	39
<i>Sharlovych Zoia</i> <i>Шарлович Зоя</i>	Pedagogika rodzinna jako narzędzie dydaktyczne rozwoju umiejętności zawodowych specjalistów pielęgniarstwa Родинна педагогіка як дидактичний інструмент розвитку професійної майстерності спеціалістів медсестринства	43
<i>Дубовик Оксана</i> <i>Dubovuk Oksana</i>	Дуальна система професійної освіти Dual system of professional education	52
<i>Кубська Лариса</i> <i>Kubska Larysa</i>	Особливості формування медіаіммунітету педагогів в умовах війни Features of the formation of media immunity of teachers in the conditions of war	56
<i>Гасюк Галина</i> <i>Hasiuk Halyna</i>	Дидактичні аспекти професійного спілкування Didactic aspects of professional communication	60

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 377.3:37.013

Литвин Андрій,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
Руденко Лариса,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Анотація. Визначальною характеристикою сучасного суспільства є його інформатизація, під впливом якої відбуваються докорінні зміни в усіх царинах життя: культурі, науці, мистецтві, політиці, економіці, освіті. Це істотно впливає на підготовку фахівців будь-якого профілю, які сьогодні мають бути готовими до діяльності в умовах єдиного інформаційного простору. Водночас висока динаміка економічних і виробничих процесів, а також стрімкі зміни на ринку праці зумовлюють одну з головних особливостей сучасної освіти – її безперервність, яка забезпечує багаторівневість і багатовимірність руху особистості в освітньому просторі та створення оптимальних умов для її всебічного розвитку. У статті актуалізується питання неперервної підготовки фахівців в умовах інформатизації освіти, висвітлено її сутність, мету, завдання та особливості; окреслені шляхи приведення системи неперервної підготовки фахівців у відповідність до вимог інформаційного суспільства.

Ключові слова: підготовка фахівців; інформатизація освіти; система неперервної підготовки фахівців; інформаційно-комунікаційні технології.

Lytvyn Andriy,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy
Rudenko Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine

THE PROBLEM OF SPECIALISTS' CONTINUOUS TRAINING UNDER THE CONDITIONS OF EDUCATION INFORMATIZATION

Abstract: The defining characteristic of modern society is its informatization, under the influence of which fundamental changes are taking place in all the areas of life: culture, science, art, politics, economy, and education. This significantly affects the training of any specialists who should be ready

to operate under the conditions of a united information space. All at once, the high dynamics of economic and production processes, as well as rapid changes in the labor market determine one of the main features of modern education - its continuity, which ensures the multilevel and multidimensional movement of the individual in the educational space and the creation of optimal conditions for a personality's comprehensive development. The article deals with the issue of specialists' continuous training under the conditions of education informatization and highlights its essence, purpose, tasks and features. The ways of updating the system of specialists' continuous training in accordance with the requirements of the information society are outlined.

Key words: *training of specialists; informatization of education; system of continuous training of specialists; information and communication technologies.*

У ХХІ ст. людська цивілізація вийшла на новий якісний рівень свого розвитку, вагомим досягненням якого є інформатизація всіх основних сфер соціальної структури держави і суспільства, застосування в них інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), нових технічних засобів інтерактивної взаємодії у різноманітних соціальних системах. Під її впливом відбуваються докорінні зміни в усіх царинах життя: культурі, науці, мистецтві, політиці, економіці, освіті тощо. Ці пертурбації такі глибокі та масштабні, а їх вплив настільки суттєвий, що теза про новий етап цивілізаційного розвитку є цілком аргументованою [1, с. 9].

Засвоєння нових культурно-інформаційних цінностей здійснюється стихійним (на основі саморозвитку особистості) та керованим (під час підготовки фахівців, здатних цілеспрямовано опановувати, розвивати та передавати нові цінності іншим) шляхами. Це істотно впливає на підготовку не лише фахівців у галузі інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки сьогодні фахівець будь-якого профілю має бути готовим до діяльності в умовах єдиного інформаційного простору. Обов'язковим компонентом розвитку інформаційного суспільства є інформатизація освіти, яка полягає в широкомасштабному застосуванні в усіх ланках освітньої галузі комп'ютерних систем та автоматизованих комплексів на їх основі задля підвищення ефективності діяльності суб'єктів навчання, звільнення від рутинних, нетворчих операцій, забезпечення можливостей цілеспрямованого використання всієї накопиченої цивілізацією інформації, активізації духовного життя тощо [2, с. 34].

Ефективність цього процесу значною мірою залежить від того, наскільки сама система професійної підготовки буде здатною до цілеспрямованої інформатизації: без створення інформаційного середовища, формування єдиного інформаційного простору, набуття певного рівня інформаційної культури неможливо підготувати людину до її життєдіяльності за вимогами сучасного соціуму.

Висока динаміка економічних і виробничих процесів, а також стрімкі зміни на ринку праці зумовлюють одну з головних особливостей сучасної освіти – її

безперервність, яка забезпечує неперервність, ступеневість (багаторівневність) і багатовимірність руху особистості в освітньому просторі та створення оптимальних умов для її всебічного розвитку за власним бажанням. Системотвірним чинником безперервної освіти є цілісність, інтегрованість усіх освітніх підсистем і процесів [4, с. 344–345]. Забезпечення цілісності освітнього процесу потребує послідовного вирішення завдань, наближених до виробничих, що вимагають сукупного застосування знань із різних галузей, а також їх постійного поповнення. Іншими словами, реалізація безперервної ступеневої освіти вимагає єдності, взаємозв'язку, взаємозумовленості, наступності цільових функцій усіх складових системи професійної підготовки. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів, покликані забезпечити неперервність формування належного рівня компетентності фахівців як за часовим фактором, так і за охопленням усіх напрямів професійної підготовки, мають зазнати суттєвих змін.

Розробники системної теорії розвитку професійної освіти опиралися на принцип безперервності освітнього процесу як забезпечення неперервності та наступності форм, методів і засобів навчання. На думку О. та Д. Новікових, неперервність свідчить про включення особистості в освітній процес на всіх стадіях її розвитку, а також характеризує наступність освітньої діяльності при переході від одного її виду до іншого. Окремі дослідники вважають, що сама ідея безперервної освіти як соціально-педагогічної категорії, що відображає поступальний розвиток людини, зумовлена вимогами наступності та інтеграції загальної та професійної освіти, виокремлення її фундаментального, базового та диференційованого, динамічно змінного компонента як умови постійного підвищення кваліфікаційного і культурно-освітнього рівня особистості [3, с. 239]. Великі обсяги інформації вимагають від сучасного фахівця системних знань і вмінь у сфері використання можливостей сучасних інформаційних та мережевих технологій, зокрема, вмінь формувати запити та звернення до різних баз та банків даних, ефективно використовувати інформаційні ресурси та отримані дані під час вирішення професійних завдань тощо.

Оскільки професійна діяльність будь-якого рівня часто є переважно діяльністю зі збору та перероблення інформації, її можна подати як інформаційну кібернетичну систему, вивчення якої доцільно здійснювати методом інформатики, зокрема, інформаційного моделювання. ІКТ у цьому випадку є одним із елементів цілісного суспільного інформаційного процесу, що охоплює діяльність усіх суб'єктів, опосередковану науковими і практичними знаннями, які визначають стратегію управління розвитком цієї системи.

Концепція неперервної освіти у другій половині ХХ ст. стала імпульсом для розвитку педагогічної думки. Розуміння її сутності відображено у Конвенції про технічну та професійну освіту, прийняту генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки та культури у листопаді 1989 р. Центральною ідеєю неперервної освіти є категорія постійного розвитку людини як суб'єкта діяльності та спілкування впродовж усього життя, а її мета полягає в розвитку особистості.

У дослідженнях з цієї проблематики зазначається, що для системи неперервної підготовки фахівців характерні всі особливості складної системи, кожна з підсистем якої є органічно цілісною. Система неперервної підготовки фахівців (СНПФ) – суммативна система, що складається з підсистем допрофесійної підготовки, професійної підготовки та вдосконалення професійної підготовки, а також самоосвіти. Системотвірними є цільові зв'язки, підпорядковані меті функціонування системи неперервної підготовки – формуванню готовності до професійної діяльності та життєдіяльності в сучасному інформаційному середовищі. Особливості СНПФ полягають у тому, що: цілі функціонування вхідних підсистем підпорядковані єдиній меті функціонування самої системи підготовки фахівця до професійної діяльності та життєдіяльності в умовах сучасного інформаційного середовища; зміст навчання на кожному попередньому етапі має передбачати наступність стосовно попереднього; умови виходу з підсистеми попереднього етапу підготовки фахівців є умовою входження до підсистеми наступного етапу; забезпечення наступності складових професійно орієнтованого інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.

Для приведення підсистем СНПФ у відповідність до потреб, зумовлених інформатизацією суспільства, необхідно внести зміни до всіх структурних елементів педагогічної системи, до яких належать: цілі, навчальна інформація, засоби педагогічної комунікації, діяльність освітян, діяльність здобувачів освіти.

Історичний аналіз дав змогу виявити основні тенденції сучасного етапу інформатизації системи неперервної підготовки фахівців:

- зміна засобів та способів діяльності, перебудова методів та організаційних форм навчання: розвиток здатності ефективно співпрацювати під час виконання роботи в групі та продуктивно планувати свою роботу, вироблення вміння працювати з інформацією, оволодіння засобами раціонального мислення;
- побудова моделі навчального середовища, в межах якої здійснюється ефективна співпраця учасників освітнього процесу завдяки індивідуалізації навчання, розширення засобів подання інформації, орієнтації на розвивальну та випереджальну освіту та ін.;

- інтеграція всіх видів діяльності закладу освіти в межах єдиної методології, що ґрунтується на застосуванні засобів ІКТ;
- забезпечення неперервної підготовки фахівців у сфері використання засобів ІКТ;
- постійне збагачення та оновлення змісту навчального матеріалу;
- підтримка різних форм неперервної освіти.

Зважаючи на викладене, сформулюємо магістральну мету інформатизації системи неперервної підготовки фахівців – формування готовності до професійної діяльності та життєдіяльності в умовах сучасного інформаційного середовища та участь у її перетворенні, становлення індивідуального менталітету особистості в інформаційному суспільстві та розвиток її здатності до самореалізації на основі задоволення особистісних, громадських і державних потреб відповідно до можливостей закладів освіти і запитів соціуму, що змінюється в умовах інформатизації. Вона є частковою стосовно мети освіти взагалі та спрямована на формування умов її забезпечення, що відповідають соціальному замовленню суспільства на зміни, що відбуваються у зв'язку з його інформатизацією. Для досягнення сформульованої мети потрібно реалізувати низку підцілей інформатизації системи неперервної освіти, до яких відносимо:

1) необхідність підвищення якості педагогічного процесу, що відповідає сучасним вимогам особистості, суспільства, держави до системи підготовки фахівців, змушує шукати оптимальні рішення. У цьому сенсі інформатизація має спрямовуватись на зняття рутинного навантаження та вивільнення учасників освітнього процесу для підвищення творчої активності;

2) збільшення доступності різних форм підготовки фахівців і свободи вибору методики, стилю, засобів навчання; розширення меж освітнього простору закладів освіти, зокрема за допомогою використання засобів ІКТ;

3) необхідність організації випереджального інформаційного простору наукової, навчальної, професійно значущої інформації з напрямів підготовки з урахуванням ІКТ;

4) забезпечення наступності інформаційної підготовки фахівців на всіх етапах системи неперервної освіти;

5) створення інфраструктури забезпечення процесу інформатизації системи неперервної підготовки фахівців.

Досягти цього можливо завдяки вирішенню таких завдань:

- обґрунтувати зміст інформатизації у підсистемах системи неперервної підготовки фахівців;

- побудувати модель професійно орієнтованого інформаційно-навчального середовища у системі неперервної підготовки фахівців;
- розглянути підготовку професійних кадрів для інформатизації системи неперервної підготовки фахівців;
- обґрунтувати критерії та показники оцінки ефективності інформатизації системи неперервної підготовки фахівців.

Пошук шляхів вирішення цих завдань потребує розгляду інформатизації СНПФ як чинника зміни системних якостей неперервної освіти (до останніх відносять гнучкість, динамічність, варіативність, адаптивність, стабільність, прогностичність, цілісність).

Під час моделювання процесу інформатизації СНПФ важливо враховувати два аспекти: створення сприятливих умов для постійного творчого професійного розвитку й самореалізації фахівців у сучасному інформаційному середовищі та забезпечення змісту їхньої підготовки в галузі інформатики та інформаційних технологій. Обидва ці аспекти спрямовані на формування інформаційної культури фахівців як невід'ємної складової загальної та професійної культури особистості.

Неперервна інформаційна підготовка – процес і результат неперервного формування і розвитку відповідних особистісних якостей, спеціальних знань, умінь і навичок, які дають змогу фахівцеві орієнтуватися в інформаційних потоках, адекватно сприймати і використовувати, а також виробляти професійно значущу інформацію на основі застосування засобів ІКТ. Результати неперервної інформаційної підготовки пропонуємо ранжувати за такими рівнями:

- досягнення елементарної та фундаментальної грамотності в галузі використання інформаційних технологій, коли на доступному, мінімально необхідному рівні формуються початкові знання, вміння та навички, світогляд та поведінкові якості особистості, необхідні для подальшої освіти (I рівень – початковий);
- набуття необхідних і достатніх знань у сфері інформаційних технологій і володіння найбільш загальними способами перетворення об'єктів діяльності (II рівень – базовий);
- формування професійної компетентності у сфері використання інформаційних технологій, пов'язаної з формуванням на основі базового рівня відповідних професійно важливих якостей, які сприяють самореалізації особистості фахівця (III рівень – функціональний);
- оволодіння інформаційною культурою, коли людина не лише усвідомлює матеріальні та духовні цінності попередніх поколінь, а й здатна оцінювати власний внесок у культуротворчий процес (IV рівень – рефлексивний);

- становлення індивідуального інформаційного менталітету особистості – стійких, глибинних основ світосприйняття, здатності самореалізуватися в сучасному інформаційному середовищі (V рівень – самоактуалізації).

Готовність фахівця до певного виду інформаційної діяльності відображає його мотиви, переконання, погляди, відносини й почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, вміння і навички, необхідні для виконання професійної діяльності та життєдіяльності в умовах інформатизації суспільства, а також психологічні настанови й налаштованість особистості на певну поведінку. Вона досягається внаслідок тривалої морально-психологічної, професійної та фізичної підготовки, є результатом всебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, пов'язаних з особливостями конкретної професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного середовища.

Аналіз науково-педагогічних досліджень і практичного досвіду в галузі інформатизації освіти дає підстави для певних висновків. Сучасний період розвитку держави, що характеризується переходом суспільства на нові засади соціально-економічних відносин, висуває перед системою неперервної підготовки фахівців вимоги щодо оновлення її діяльності відповідно до потреб суспільства в умовах інформатизації. Інформатизація системи неперервної підготовки фахівців сприяє зміні її системних якостей: гнучкості, динамічності, варіативності, адаптивності, стабільності, прогностичності, наступності, цілісності.

Процес інформатизації педагогічної системи закономірно призводить до змін усіх її компонентів: цілей, змісту, освітніх технологій (що охоплюють форми організації пізнавальної діяльності, методи і засоби навчання), усіх видів діяльності (навчально-виховна, організаційно-управлінська, науково-дослідна). Розглядаючи інформатизацію системи неперервної підготовки фахівців як процес, можемо говорити про технологізацію інформатизації її підсистем, а отже – про оцінку ефективності та коригування напрямів і засобів цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Коваль М., Литвин А. Інформаційне суспільство та професійна освіта. *Естетика та етика педагогічної дії*. : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2021. Вип. 23. С. 9–27.
2. Литвин А. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю : монографія. Львів : Компанія «Манускрипт», 2011. 498 с.
3. Литвин А., Руденко Л. Принцип наступності в контексті сучасної парадигми освіти. *Вісник ЛДУ БЖД*. 2016. № 13. С. 237–243.
4. Профессиональная педагогика : учебник / под ред. Батышева С. Я., Новикова А. М. Изд. 3-е, перераб. Москва : Ассоц. «Профессиональное образование», 2010. 456 с.